

ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน Buddhism Propagation Strategies for Sustainable National Security

กรศิริ คตภูธร , เกษมชาติ นเรศเสณีย์ , บุญเลิศ ไพรินทร์

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน 3) เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีคือการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงปริมาณศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 365 รูป/คน ซึ่งได้มาจากวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น จากจำนวนประชากรทั้งหมด 4,109 รูป/คน และการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย และกำหนดเป็นสัดส่วนตามจำนวนประชากรในแต่ละชั้น คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอยแบบขั้นตอนและการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 30 รูป/คน ที่เป็นพระสังฆาธิการและผู้บริหารเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการศึกษา พบว่า

1. ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืนมีผลการเผยแผ่โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($X = 4.05$, $S.D. = .780$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่คู่สังคมไทยอย่างยั่งยืนของคณะสงฆ์มีผลการเผยแผ่อยู่ในระดับสูงสุด ($X = 4.06$, $S.D. = .843$) รองลงมาคือด้านการเสริมสร้างความศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่ยั่งยืนแก่พุทธศาสนิกชน มีผลการเผยแผ่ ($X = 4.06$, $S.D. = .846$) และด้านการนำเสนอและรักษาหลักธรรมที่เป็นแก่นแท้ทางพระพุทธศาสนา มีผลการเผยแผ่ ($X = 4.04$, $S.D. = .807$) ตามลำดับ

2. ปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืนมี 2 ปัจจัย คือ 1) ปัจจัยด้านหลักธรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มี 3 ตัวแปร ได้แก่ (1) อริยสัจ 4 (2) สังคหะวัตถุ 4 และ (3) ปัจฉิมโอวาท และ 2) ปัจจัยด้านวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มี 3 ตัวแปร ได้แก่ (1)

วิธีการสาธยาย บรรยาย สทนา ปาฐกถา (2) วิธีการเผยแผ่ทางทีวีพระพุทธศาสนา และ(3) วิธีการปฏิบัติสมถะและวิปัสสนากัมมัฏฐาน โดยทั้ง 2 ปัจจัยดังกล่าวสามารถอธิบายความผันแปรของพุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติได้อย่างยิ่งย่นร้อยละ 54.50 (R-square = 0.488) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งสามด้านได้แก่ ยุทธศาสตร์การนำเสนอและรักษาหลักธรรมที่เป็นแก่นแท้ทางพระพุทธศาสนา ยุทธศาสตร์การสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่คู่สังคมไทยอย่างยั่งยืนของคณะสงฆ์ และยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่ยั่งยืนแก่พุทธศาสนิกชน มีความสำคัญมากต่อการสร้างสังคมไทยให้ยั่งยืน ประกอบไปด้วยประเด็นดังนี้ คือ 1) พระพุทธศาสนาเป็นเสาหลักแห่งสังคม 2) พระพุทธศาสนายึดหลักธรรมาธิปไตยในการปกครองสังคม 3) พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนในสังคม 4) พระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมไทย 5) พระสงฆ์เป็นผู้นำความสงบสุขมาสู่ชุมชน 6) พระสงฆ์เป็นผู้นำศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมมาสู่สังคม 7) พระสงฆ์นำพาสังคมให้รู้จักสงเคราะห์เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และ 8) พระสงฆ์เป็นผู้ให้สติปัญญาแก่สังคม 9) พุทธบริษัทเชื่อมั่นในศักยภาพขององค์ศาสนา 10) พุทธบริษัทความเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรม 11) พุทธบริษัทเชื่อมั่นในผลของกรรม 12) พุทธบริษัทเชื่อมั่นว่ามนุษย์ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำและผลของการกระทำนั้น

4. ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน ที่นำเสนอประกอบด้วยการปฏิบัติที่สำคัญ 5 ประการ คือ 1) ควรกำหนดวิธีการเผยแผ่ด้วยการจัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 2) ควรมีการกำหนดยุทธวิธีการเผยแผ่ที่เน้นการจัดกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วม 3) ควรกำหนดยุทธวิธีการสอนประชาชนให้รู้ถึงวิธีการการสร้างความสงบสุขขึ้นในจิตใจ 4) ควรปรับปรุงแบบ และวิธีการที่ทันสมัยในการให้ความรู้ธรรมะทางสื่อทีวี วิจัย 5) ควรสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาทางสื่อสังคมออนไลน์ทุกรูปแบบ

คำสำคัญ : ยุทธศาสตร์, การเผยแผ่พระพุทธศาสนา, ความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน

Abstract

The objectives of this research were 1) to study Buddhism propagation strategies for sustainable national security 2) to study the factors influencing the formulation of the Buddhism propagation strategies for sustainable national security and 3) to propose the Buddhism propagation strategies for sustainable national security. This research was a mixed methods of research which combined both of quantitative and qualitative approaches. The quantitative research was conducted by studying the sample of 365 respondents who were selected from the population of 4,109 Sangha administrators and some executives and officers of National Office of Buddhism. They were selected by stratified sampling and simple random sampling. The sample size was obtained by the calculation of Taro Yamane formula. The research tool for data collection was a questionnaire with the reliability of and the data were analyzed by using the statistics consisted of frequency, percentage, mean, standard deviation and stepwise regression analysis. The qualitative was conducted by studying relevant documents and theories and in-dept interviewing 30 key informants who were select purposively consisted of Sangha administrators and some executives and officers of National Office of Buddhism. The data were analyzed using content analysis.

The results revealed that;

1. The Buddhism propagation strategies for sustainable national security in over all was at a highly level ($X=4.05, S.D.=.780$). When considered in each aspect, it found that the aspect of sustainable maintenance of Buddhism in Thai society was at the highest level ($X= 4.06, S.D.=.843$), followed by the aspect of sustainable encouragement of Buddhist faith to Buddhist ($X=4.06, S.D.=.846$) and the aspect of real presentation of Buddhist teachings ($X =4.04, S.D.=.807$), respectively.
2. The factors influencing the Buddhism propagation strategies for sustainable national security consisted of 2 factors, they were 1) the factor of doctrine in Buddhism propagation had 3 variables, namely Four Noble Truths, 2) Four Sangahavatthu Principles and 3) Last Obedience and 2) The factor of propagation techniques had 3 variables, namely techniques of demonstration, lecture delivery, conversation and speech making, T.V program on Buddhism and Samatha and Vipassanakammathan techniques, These two factors 2 could explain the strategic Buddhism propagation strategies for sustainable national security at 54.50 percent ($R\text{ Square} = 0.488$) at the statistical significance level .05.

3. the qualitative research findings on the propagation of Buddhist teachings on the three spheres included the following: 1) the strategy of presentation and maintenance of Dharma principles regarded as the essence of Buddhism; 2) strategy of the succession of Buddhism so as to make Buddhism survive along with Buddhism monks forever; and 3) the strategy for the indoctrination of Buddhist beliefs. To inculcate the Buddhist teachings in Thai people is of paramount importance to the sustainability of Thai society; the essence of the matter consists of the following points: 1) Buddhism is the pillar of Thai society; 2) Buddhist strategy adheres to the principle of democracy based on Dharma principles; 3) Buddhism is the melting pot of Thai people; Buddhism gives birth to Thai culture, tradition and way of living; 5) Buddhism monks play dominant roles in bringing about peace to community; 6) Buddhist monks take the lead in providing morality and ethics to Thai society; 7) Buddhist monks help the community members learn how to assist people regardless of need and Buddhism monks help people be equipped with talent; 9) the Buddhists have a strong conviction in the potentiality of Lord Buddha; 10) Buddhists have a strong belief in the law of Karma; 11) Buddhists strongly believe in the consequence of Karma (deeds); and 12) Buddhists are convinced that all human beings must be responsible for their deeds and the consequences of those deeds.

4. Buddhism propagation strategies for sustainable national security consists of 5 important practicing, these were 1) should formulate the propagation strategy by means of holding workshops in collaboration, 2) should formulate the propagation strategic focussing on the people with participation, 3) should formulate the teaching strategic for the people to be able to create the peace of mind, 4) should remodel and modern means with view to provide the Dhamma's knowledges on T.V. and radio and 5) should support Buddhism propagation on all online social media.

Keywords : Strategy, Buddhism propagation, sustainable national security

---

บทนำ

เนื่องด้วยสภาพปัจจุบัน สังคมไทยมีความเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายในค่านิยม ความคิด และวิถีชีวิตอันเกิดจากการที่ได้รับแรงบันดาลใจอันเกิดจากการศึกษารวมถึงข้อมูลข่าวสารตามกระแสโลกทุนนิยมและสังคมยุคโลกาภิวัตน์ ที่เน้นการแข่งขันทางเศรษฐกิจและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้วยเทคโนโลยีรวมถึงเครื่องมือสื่อสารที่ไร้พรมแดนไร้ข้อจำกัดและล้ำยุคนำสมัยอยู่ตลอดเวลา วิถีชีวิตของประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่จึงถูกปรับทัศนคติให้มีความหลงใหลหมกมุ่นอยู่กับการบริโภคค่านิยมทางตะวันตกที่เน้นวัตถุนิยมเป็นสำคัญ ส่งผลให้สังคมไทยต้องเผชิญกับภาวะวิกฤติซึ่งถือเป็นความไม่มั่นคงแห่งสังคมไทยในหลายๆ ด้าน จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร(2540) กล่าวว่า วิกฤติการเมือง วิกฤติด้านเศรษฐกิจ วิกฤติด้านสังคมและวิกฤติด้านสิ่งแวดล้อม ทำให้พระพุทธศาสนามีความจำเป็นที่จะต้องแสดงบทบาทเด่นขึ้นมาเพื่อเยียวยาสังคมที่ขาดภูมิคุ้มกันอันนี้ด้วยการนำเสนอหลักธรรมที่เป็นยารักษาโรคให้แก่ผู้คนในสังคม ดังที่ พระพรหมคุณาภรณ์ (2550:18) กล่าวว่า พระพุทธศาสนายังคงจะมีอิทธิพลส่งผลกระทบต่อสังคมไทยในหลายด้าน พระพุทธศาสนาจะมีอิทธิพลต่อการพัฒนาใน 1) ด้านสังคมและวัฒนธรรม เพราะพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของวัฒนธรรมไทยและวิถีชีวิตของคนไทย 2) ด้านการศึกษา

เพราะในอดีตวัดเป็นศูนย์กลางการศึกษา 3) ด้านสังคมสงเคราะห์ วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการแบ่งปันพื้นที่ให้แก่สังคมในทุกด้านที่เป็นสาธารณประโยชน์ 4) ด้านการเมืองการปกครอง เพราะหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาถูกนำมาใช้เป็นหลักการในการปกครองบ้านเมือง และ 5) ด้านเศรษฐกิจ พระพุทธศาสนามีหลักการในการให้ข้อหลักธรรมเพื่อที่จะดำเนินธุรกิจการค้าหรือการค้าดำเนินชีวิต แต่ก็ยังมีปัญหาดังที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2554) ได้เสนอไว้คือ 1) การเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์นั้นมีลักษณะต่างรูปแบบทำการ 2) พระภิกษุที่มีศิลปะในการถ่ายทอดประกาศเผยแผ่พุทธธรรมได้เป็นอย่างดีมีคุณภาพ และประสิทธิภาพสูงปัจจุบันนี้มีอยู่ในวงจำกัด และ 3) ขาดการสนับสนุนส่งเสริมในด้านนโยบายและแผนแม่บทที่ชัดเจนในอันที่จะขับเคลื่อนงานเผยแผ่

ด้วยความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่รวดเร็วในปัจจุบันทำให้เกิดปัญหามากมายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ดังที่ รศ.ดร.จันทิมา อติวัฒน์สิทธิ์ (2545) ได้นำเสนอไว้ถึงปัญหาที่เป็นความท้าทายต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในอนาคต ดังนี้ 1) ปัญหาที่เกิดจากองค์กรภายในพระพุทธศาสนา การตีความหลักพระธรรมวินัยไม่ตรงกัน 2) ปัญหาการรุกรานของลัทธิความเชื่อและองค์กรศาสนาอื่น (Religious Movements) และ 3)

ความเชื่อและค่านิยมใหม่ๆ จากปัญหาเหล่านี้ พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2539) ท่านได้สังเคราะห์ออกมาได้ประเด็น ดังนี้ คือ 1) การนำเสนอพระธรรมคำสอนที่ไม่ตรงตามพุทธดำรัสที่ทรงประทานไว้ อันเนื่องด้วยผ่านกาลเวลามานาน 2) มีความไม่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการวางนโยบายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 3) แนวทางการสอนภาคปฏิบัติที่ไม่ตรงจุดมุ่งหมายสำคัญหรือตรงตามที่พระพุทธองค์ทรงประทานไว้ 4) วิธีการสื่อและรูปแบบการสื่อหลักพุทธธรรมไม่มีการพัฒนาให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นตัวบุคคลากรเองและสื่อการสอนหรือเทคนิคต่างๆ ก็ไม่มีความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย และ 5) บุคลากรที่ทำหน้าที่เผยแผ่พระศาสนาไม่เป็นที่น่าเชื่อถือเนื่องด้วยพฤติกรรมอันล่วงละเมิดพระวินัยหรือปฏิบัติเกินกว่าที่พระพุทธองค์ทรงอนุญาตหรือทรงห้ามไว้ทำให้เกิดความเสื่อมศรัทธาและการดำเนินการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสังฆาธิการและเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างต่างก็ประสบปัญหา คือ 1) พระสังฆธรรมที่แท้จริงไม่ถูกนำมาแสดงแก่ประชาชนอย่างจริงจัง 2) ไม่มีนโยบายในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงมีเพียงนโยบายในการสนับสนุนการศึกษาของพระสังฆาธิการเพื่อผลประโยชน์เพียงแค่มองสงฆ์ ไม่ได้เป็นไปเพื่อสังคม 3) วิธีการสอน

จุดมุ่งหมายมิได้เป็นไปตามที่พระพุทธองค์ทรงวางเกณฑ์ไว้ 4) ความร่วมมือของสงฆ์ทั้งสองฝ่ายยังไม่มีให้เห็นเป็นรูปธรรมและ 5) ชาวคราวความประพฤติในทางเสื่อมเสียของสงฆ์เริ่มทำลายความน่าศรัทธาของพระสงฆ์ลงเรื่อยๆ

ด้วยสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวนี้ จึงทำให้จึงมีความสนใจที่จะศึกษาพุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน เพื่อนำเสนอพุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพและพัฒนารูปแบบยุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่เน้นหลักการแห่งพระพุทธองค์ดังที่ พระเทพเวที (ประยูร ญฺ ปยุตโต) (2532) กล่าวว่า การเผยแผ่พระพุทธศาสนาต้องครบด้วยองค์ 4 ส.ส. 1) สันถัสสนา มีความแจ่มแจ้ง ดูจ เห็น ด้วย ตา ของ ตน เอง ส. 2) สมาทปนา ตั้งดูดและจูงใจให้มีความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ส. 3) สมุตเตชนา ปลุกใจประชาชนให้กล้า และ ส. 4) สัมปหังสนา เป็นวิธีการที่ทำให้ประชาชนร่าเริงสนทนุกด้วยลีลาหรรษา เพื่อให้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนทัศนคติของพุทธศาสนิกชนให้หันมาสนใจ และ เอาใจใส่ช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความยั่งยืนแห่งสังคม

คำถามหลักในการวิจัย

1. ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืนมีลักษณะเป็นอย่างไร

2. มีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษายุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน

3. เพื่อเสนอยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน

สมมติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยด้านหลักธรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน

2. ปัจจัยด้านวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีผลต่อยุทธศาสตร์การเผย

แผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ได้ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน

2. ได้ทราบปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน

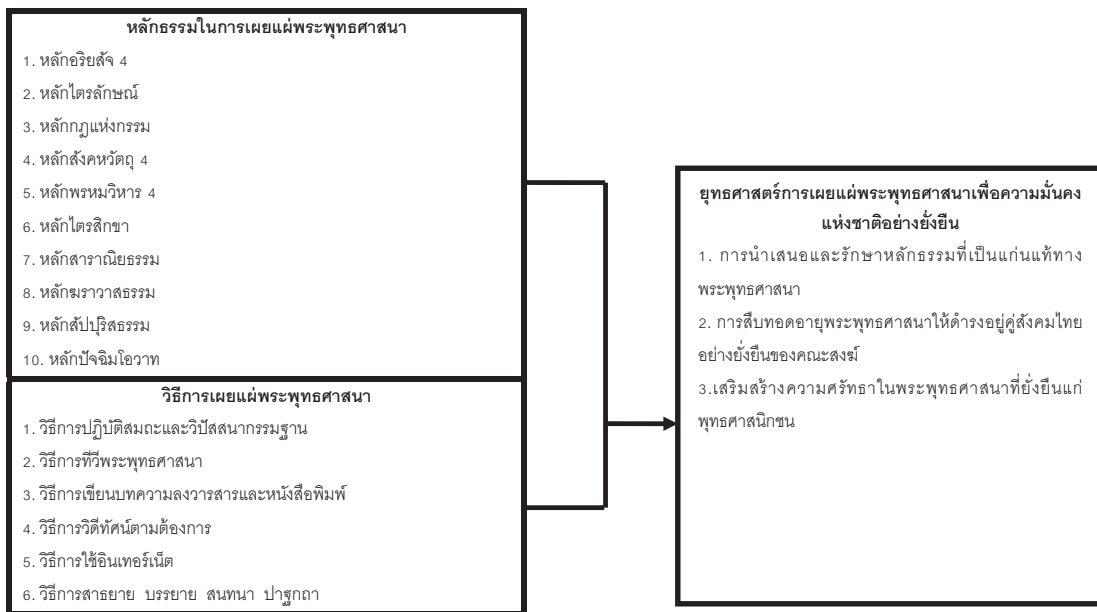
กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัย Somdet Phra Maha Samana Chao Krom Phraya Vajiranavarosa (2008) NAVAKOVADA. คณาจารย์แห่งโรงเรียนโพธิบาลีสงฆ์ (2551). Buddhadasa Bhikkhu.(1985)Handbook of Mankind พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) (2554). วิทยานิพนธ์ “บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม”.พระวิเชียร สีหาบุตร (2537). พระไตรปิฎกภาษาไทย

แผนภูมิกรอบแนวคิดในการวิจัย

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกประชากรด้วยวิธีแบบ การสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Sampling) จากจำนวนประชากรทั้งหมด 4,109 รูป/คน ประกอบด้วย พระสังฆาธิการ ระดับเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส จำนวน 4,025 รูป และผู้บริหารเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด จำนวน 84 โดยทำการคำนวณตามสูตรของ Taro Yamane ที่ระดับความคลาดเคลื่อน .05 บุญชม ศรีสะอาด (2545:41-42) กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยโดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากประชากรในการตอบแบบสอบถามกำหนดจำนวนด้วยวิธีของ Taro Yamane โดยใช้ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% และกำหนดให้มีความคลาดเคลื่อนได้ไม่เกิน 5% เพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างจำนวน 365 รูป/คน

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกประชากรด้วยวิธีแบบเจาะจงหรือโดยบังเอิญ (Purposive or Accidental) โดยเลือกสัมภาษณ์พระสังฆาธิการผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด ผู้มีความรู้ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจำนวน 30 รูป/คน กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการใช้

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-Dept Interview)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กัน โดยแยกการวิจัยประกอบด้วย

1. การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) และแบบสอบถาม (Questionnaires) เป็นแบบมาตราประเมินค่า (Rating Scale)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นชุดคำถามในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน โดยมีลักษณะเป็นแบบเชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-Dept Interview)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณประกอบด้วย 1) นำหนังสือจากมหาวิทยาลัยไปถึงหน่วยงานต้นสังกัดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย และขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2) แจกแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่กำหนดด้วยตนเอง และ 3) อธิบายการกรอกข้อมูลแบบสอบถามกับกลุ่ม

ตัวอย่างและนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์ตามขั้นตอนไป

2. การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพทำหน้าที่ขอความอนุเคราะห์ไปยังหน่วยงานของกลุ่มตัวอย่างที่ต้องสัมภาษณ์ดำเนินการสัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 30 คน เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์หรืออภิปรายผลต่อไป ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) และเก็บข้อมูลในลักษณะข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ประกอบด้วย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม จำนวน 365 ชุด นำมาวิเคราะห์โดย(1)ใช้สถิติค่าร้อยละ และการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)(2) การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์(Correlation) และ(3) ใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยแบบขั้นตอน (Stepwise Regression Analysis) พิธีตพิทักษ์สมบัติ(2548)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร ใช้วิธีการวิเคราะห์เอกสารเนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา โดยสรุปการสังเคราะห์

เนื้อหาและนำเสนอข้อมูลแต่ละประเด็นต่อไปส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ จากนั้นนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้

สถิติที่ใช้ในการวิจัย

สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)และสถิติอนุมาน ประกอบด้วย 1) สถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation)และ2) สถิติในการทดสอบสมมติฐานใช้สถิติวิเคราะห์การถดถอยแบบขั้นตอน (Stepwise Regression Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีรายละเอียดตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ (1)ยุทธศาสตร์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืนมีผลการเผยแพร่โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X = 4.03, S.D. = .084$) (2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ

อย่างยั่งยืน พบว่า ปัจจัยด้านหลักธรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีผลการเผยแผ่โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X = 4.12$, S.D. = .666) และ ปัจจัยด้านวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา มีผลการเผยแผ่โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($X = 3.92$, S.D. = .832) โดยทั้ง 2 ตัวแปรที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์ประสิทธิผลความเชื่อถือได้ของตัวแปรที่วัดหลักธรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน (R Square) เท่ากับ 0.488 และมีค่าสัมประสิทธิ์ประสิทธิผลความเชื่อถือได้ที่ปรับแล้วของตัวแปรที่วัด (R Adjusted) เท่ากับ 0.480 แสดงว่า หลักธรรมสำหรับเผยแผ่พุทธศาสนา และวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้ง 2 กลุ่มตัวแปรสามารถทำนายความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืนได้ ร้อยละ 54.50 3 และ (3)ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งสามด้านได้แก่ ยุทธศาสตร์การนำเสนอและรักษาหลักธรรมที่เป็นแก่นแท้ทางพระพุทธศาสนา ยุทธศาสตร์การสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่คู่สังคมไทยอย่างยั่งยืนของคณะสงฆ์ และยุทธศาสตร์การเสริมสร้าง ความ ศรัทธา ในพระพุทธศาสนาที่ยั่งยืนแก่พุทธศาสนิกชน มีความสำคัญมากต่อการสร้างสังคมไทยที่ยั่งยืน ด้วยความเข้มแข็งแห่งพระสงฆ์สามเณร ภิกษุณี อุบาสิกา อุบาสิกา ซึ่งเป็น

พุทธบริษัท 4 เพราะว่า 1) พระพุทธศาสนาเป็นเสาหลักแห่งสังคม 2) พระพุทธศาสนายึดหลักธรรมาธิปไตยในการปกครองสังคม 3) พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนในสังคม 4) พระพุทธศาสนาเป็นบ่อเกิดของวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมไทย 5) พระสงฆ์เป็นผู้นำความสงบสุขมาสู่ชุมชน 6) พระสงฆ์เป็นผู้นำศีลธรรม คุณธรรม และจริยธรรมมาสู่สังคม 7) พระสงฆ์นำพาสังคมให้รู้จักสงเคราะห์เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน 8) พระสงฆ์เป็นผู้ให้สติปัญญาแก่สังคม 9) พุทธบริษัทเชื่อมั่นในศักยภาพขององค์ศาสดา 10) พุทธบริษัทความเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรม 11) พุทธบริษัทเชื่อมั่นในผลของกรรม 12) พุทธบริษัทเชื่อมั่นว่ามนุษย์ต้องรับผิดชอบต่อการกระทำและผลของการกระทำนั้น

อภิปรายผล

การอภิปรายผลปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน อภิปรายผลโดยรวมดังนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ

1. ปัจจัยหลักธรรมในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและพบว่ามีปัจจัย 3 ปัจจัย ได้แก่ อริยสัจ 4 สังคหวัตถุ 4 และปัจฉิมโอวาท ทั้ง 3 ตัวแปรที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ หลักแห่งอริยสัจ 4 เป็น

หลักที่สนับสนุนสันติสุขและความสมัครสมานสามัคคีต่อสังคมโดยมุ่งให้สังคมหลีกเลี่ยงจากอบายมุข หลีกไกลความขัดแย้ง มุ่งประสานความร่วมมือกันด้วยการยึดหลักแห่งความจริงไม่ประพฤตินิดในศีลยึดหลักความเป็นธรรมในสังคมเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนายบรรยวส์ ฝางคำ และ นางนฤมล ดวงแสง (2553) ทำการศึกษาเรื่อง การนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันปัญหาสารเสพติดตามนโยบายการป้องกันปัญหาสารเสพติดของจังหวัดอุบลราชธานี ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ และใช้หลักพุทธธรรมนั้นเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัวและชุมชนตามนโยบายการป้องกันปัญหาสารเสพติดของจังหวัดอุบลราชธานี และพระสงฆ์มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ซึ่งแสดงว่าพระสงฆ์เป็นผู้นำที่สำคัญในการนำหลักธรรมคำสอนไปแสดงแก่ประชาชนสามารถแก้ปัญหาสังคมได้ในหลายมิติเพื่อสร้างความมั่นคงให้เกิดขึ้นแก่ประเทศชาติได้เป็นอย่างดี

2. ปัจจัยวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากและพบว่าปัจจัยทั้ง 3 ปัจจัย ได้แก่ วิธีการสาธยาย บรรยายสนทนา ปาฐกถา วิธีการเผยแผ่ทางทีวีพระพุทธศาสนา และวิธีการปฏิบัติสมถะ

วิปัสสนากัมมัฏฐาน ทั้ง 3 ตัวแปรที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวิธีการทั้งสามนั้นเป็นวิธีการที่พระพุทธเจ้าทรงคิดค้นวิจัยมาเป็นอย่างดีแล้วพอดตกทอดมาสู่พระสงฆ์ ณ ปัจจุบันก็สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยอาศัยวิธีเทคนิคที่ปรับให้ทันกับยุคสมัย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาศักดิ์พิชิต สุานสิทธิ (ชัยดี) (2549) ทำการศึกษาเรื่อง การเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภาททจारी) ผลการวิจัยพบว่า พระวิสุทธาธิปดี (วีระ ภาททจारी) ท่านได้เผยแผ่ที่สามารถสรุปรูปแบบการเผยแผ่พุทธธรรมของท่านแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ 1) รูปแบบการใช้สื่อบุคคล ตัวท่านอันเป็นผู้สื่อผ่านพระธรรมเทศนา การบรรยายธรรม การให้โอวาท และการกล่าวสัมโมทนียกถา 2) รูปแบบการใช้สื่อมวลชน ได้แก่ สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อสิ่งพิมพ์ และ 3) รูปแบบการใช้สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ การสร้างวัดถุ่มงคล บทความ แถบบันทึกเสียง ด้านแนวทางการเผยแผ่พุทธธรรม

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืนในการวิจัยเชิงคุณภาพมีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน 3 ด้าน ได้แก่ การนำเสนอและรักษาหลักธรรมที่เป็น

แก่นแท้ทางพระพุทธศาสนา การสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่คู่สังคมไทยอย่างยั่งยืนของคณะสงฆ์ และเสริมสร้างคุณธรรมในพระพุทธศาสนาที่ยั่งยืนแก่พุทธศาสนิกชน จากการสัมมนาเชิงลึก พระสังฆาธิการและบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการเผยแผ่พระพุทธศาสนามีความเห็น ว่า 1) การสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาจะต้องมีการเสริมสร้างคุณธรรม ปสาทะที่มั่นคงแก่พุทธบริษัท 2) การนำเสนอคำสอนและรักษาลัทธิธรรมที่เป็นแก่นแท้ผู้สอนเองจะต้องมีความรู้ดีไม่บิดเบือนหลักคำสอนไปตามคติของตนเองเพื่อที่จะได้นำเสนอได้อย่างถูกต้อง 3) การปฏิบัติพระกรรมฐาน การสนับสนุนการปฏิบัติพระกรรมฐานจะต้องเริ่มที่ศรัทธามาเป็นเบื้องต้นและปสาทะตามมาเพื่อจิตใจจะได้มั่นคงและส่ำเสมอกับการปฏิบัติธรรมทั้งนี้ อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างต่างมีความต้องการเห็นพระพุทธศาสนาแทรกซึมเข้าสู่ทุกกลุ่มของบุคคลในสังคมและสามารถเปลี่ยนแปลงทัศนคติ พฤติกรรม เพื่อความ เป็นอยู่ของชีวิตที่สงบร่มเย็น เป็นการให้ มุมมองว่าการเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้อง เป็นไปในเชิงที่ตนเองจะต้องมุ่งมั่นรักษา ศาสนาของตนเองด้วยศรัทธาที่เหนียวแน่น ที่มาจากการดำรงรักษาแก่นแห่งธรรมไว้และ ก็ดำเนินการไปในทางรุกเข้าไปสู่สังคม ชุมชน วัฒนธรรม ประเพณีที่ความแตกต่าง กันไปเพื่อทำให้การปฏิบัติพระกรรมฐานเป็น

แนวทางที่แพร่หลายในสังคมโลกเพราะเป็น การเผยแผ่ที่เป็นไปในเชิงที่นำเสนอต่อสังคม มิใช่รอโอกาสซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรรต ชำบัณฑิต (2556) ทำการศึกษาเรื่อง ยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก ผลการวิจัย พบว่า ยุทธศาสตร์การเผยแผ่ พระ พุทธ ศา ส นา เ ชิง รุก ที่ นำ เสน อ ประกอบด้วยยุทธศาสตร์ 4 ด้าน คือ

- 1) ยุทธศาสตร์การสร้างเครือข่าย โดยใช้ ความร่วมมือจากทุกองค์กรที่เกี่ยวข้อง
- 2) ยุทธศาสตร์การขยายพลัง โดยสนธิ ความสามารถของกลุ่มศาสนิกชนต่างๆ ให้ เกิดพลัง
- 3) ยุทธศาสตร์การปลูกฝังศรัทธา กระทำโดยพัฒนาแบบการปฏิบัติในการ เข้าถึงลัทธิธรรมอย่างถูกต้อง และ
- 4) ยุทธศาสตร์การแสวงหาความหลุดพ้น กระทำโดยมุ่งเน้นปฏิบัติต่อกลุ่ม พุทธศาสนิกชนที่เหมาะสม เพื่อการหลุดพ้น ทุกข้ออย่างแท้จริง ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ที่สามารถใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติของ คณะสงฆ์ เพื่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เชิงรุกต่อไป

สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยเชิงปริมาณจากการ ศึกษาวิจัย เรื่องยุทธศาสตร์การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ อย่างยั่งยืนสรุปได้ดังนี้ คือปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อการกำหนดยุทธศาสตร์การเผยแผ่ พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติ

อย่างยั่งยืน โดยรวมมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปผลการวิจัยเชิงคุณภาพจากการศึกษาวิจัย เรื่องยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน ได้ค้นพบยุทธศาสตร์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืน ประกอบด้วยยุทธศาสตร์หลัก 3 ประการ และยุทธศาสตร์อื่นอีกที่สามารถนำไปปรับใช้ได้ตามลำดับดังนี้ คือ 1) ยุทธศาสตร์การนำเสนอและรักษาหลักธรรมที่เป็นแก่นแท้ทางพระพุทธศาสนาเพื่อเป็นการสร้างคุณธรรมอันบริสุทธิ์ให้เกิดมีแก่ตัวบุคคลแล้ว ยังเป็นกาวยึดอาชญาพระพุทธศาสนาให้ยืนนานด้วยการรักษารากฐานของพระพุทธศาสนาไว้เมื่อพระธรรมยังคงอยู่ก็ไม่ว่างเว้นจากอริยบุคคล คือบุคคลผู้ประเสริฐ 2) ยุทธศาสตร์การสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่คู่สังคมไทยอย่างยั่งยืนของคณะสงฆ์ เพราะพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนไทย พระพุทธศาสนาเป็นหลักในการปกครองประเทศด้วยศีลธรรมจริยธรรมพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจของปวงชนและพระพุทธศาสนาเป็นที่มาของวัฒนธรรมประเพณีของประเทศไทย 3) ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่ยั่งยืนแก่พุทธศาสนิกชน การสร้างศรัทธาการสร้างเชื่อมั่น ความซาบซึ้ง สร้างความมั่นใจในเหตุผลเท่าที่ตน

สามารถพิจารณาเห็นได้ด้วยสติปัญญา เพื่อพัฒนาไปสู่ความสงบแห่งจิตใจมีความภูมิใจในความเป็นมนุษย์ 4) ยุทธศาสตร์พุทธโद्यไยเพราะโลกมีการแปรเปลี่ยนไปอยู่ตลอดเวลา พระพุทธศาสนาก็ควรจะปรับตัว 5) ยุทธศาสตร์การอนุวัตน์คำสอนทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เหมาะสมกับยุคสมัย 6) ยุทธศาสตร์รัฐเขารู้เราหลักธรรมที่ใช้สอนควรมาจากการที่ไปดูและศึกษานักเทคโนโลยีศาสนามอื่นสอนกันแล้วนำมาประยุกต์ 7) ยุทธศาสตร์พุทธวิธีการสอนโดยยึดหลักพุทธวิธีการสอนที่ทรงสั่งสอนมืออยู่หลากหลายวิธีการ 8) ยุทธศาสตร์การสร้างแนวร่วมเพื่อขยายอำนาจการเชื่อมโยงประสานงานดำเนินงานร่วมกันกับหน่วยงานและศาสนาอื่นๆ

ข้อเสนอแนะ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาจะต้องประกอบด้วย 1) ควรกำหนดวิธีการเผยแผ่ด้วยการจัดประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเพื่อวางกรอบยุทธวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 2) ควรมีการกำหนดยุทธวิธีการเผยแผ่ที่เน้นการจัดกิจกรรมเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมด้วยกิจกรรมหมู่บ้านปราศจากอบายมุข กิจกรรมลด ละ เลิก สิ่งเสพติด กิจกรรมหมู่บ้านศีล 5 และศีล 8 3) ควรกำหนดยุทธวิธีการสอนประชาชนให้รู้ถึงวิธีการสร้างความสงบสุขขึ้นในจิตใจ 4) หน่วยงานสงฆ์และสำนักงาน

พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดควรปรับรูปแบบ และวิธีการที่ทันสมัยในการให้ความรู้ธรรมะทางสื่อทีวี วิทย์ และ 5) หน่วยงานส่งเสริมและสำนักงานพระพุทธศาสนาควรสนับสนุนการเผยแพร่พระพุทธศาสนาทางสื่อสังคมออนไลน์

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

การกำหนดยุทธศาสตร์ ควรจะต้องประกอบด้วย 1) ควรศึกษายุทธศาสตร์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุกโดยหารูปแบบการเผยแพร่พระพุทธศาสนาที่เข้าถึงกลุ่มพุทธศาสนิกชนอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ควรขยายขอบเขตการศึกษายุทธศาสตร์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเพื่อความยั่งยืนในเขตพื้นที่อื่นต่อไป 3) ควรศึกษาเปรียบเทียบหลักธรรมสำหรับการเผยแพร่พระพุทธศาสนากับวิธีการเผยแพร่พระพุทธศาสนา 4) ควรศึกษายุทธศาสตร์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัด 5) ควรศึกษาวิเคราะห์ SWOT Analysis การกำหนดยุทธศาสตร์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ 6) ควรศึกษาการสร้างยุทธศาสตร์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเพื่อความมั่นคงแห่งชาติอย่างยั่งยืนของพุทธสมาคมแห่งโลก และ 7) ควรศึกษาการสร้างเครือข่ายการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ

บรรณานุกรม

- กรกต ชาบัณฑิต. (2556). **ยุทธศาสตร์การเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุก**. วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตร์ มหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2545). **สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สำนักอธิการบดี.
- จตุรงค์ บุญยรัตนสุนทร. (2540). **สวัสดิการสังคมทางแก่วิกฤตสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: บริษัทฟ้าอภัย.
- นายบรรยวดี ผางคำ และ นางนฤมล ดวงแสง. (2553). **การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัวและชุมชนตามนโยบายการป้องกันปัญหาสารเสพติดของจังหวัดอุบลราชธานี**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารจัดการคณะสงฆ์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). **วิธีสร้างสถิติสำหรับการวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน์.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต).

(2550). **ช่วยกันนำพาประเทศไทยให้ก้าวไปอย่างสง่างามในท่ามกลางประชาคมโลก**. กรุงเทพฯ: พิมพ์ครั้งที่ 1. พิมพ์ที่มองธรรมถูกทาง.

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2539).

พระพุทธศาสนาในยุคโลกาภิวัตน์. พิมพ์ครั้งที่ 2. โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมมิก จำกัด. กรุงเทพฯ:

พระมหาศักดิ์พิชิต สุานสีหุโธ (ชัยดี). (2549).

ศึกษาบทบาทการเผยแผ่พุทธธรรมของพระวิสุทธาธิปติ (วีระภทฺทจารี). วิทยานิพนธ์ พุทธ

ศาสตรมหาบัณฑิต(ธรรมนิเทศ) บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พิชิต พิทักษ์เทพสมบัติ. (2548). **การสำรวจโดยการสุ่มตัวอย่าง: ทฤษฎีและปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสนาธรรม. _____www.onab.go.th. (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ)